

БЕЗБЕДНОСНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ И ОПРЕДЕЉЕЊА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Дејан Вулетић

Министарство одбране Републике Србије, Сектор за
политику одбране – Институт за стратегијска истраживања

У раду је разматрано значење појмова безбедност и интеграција да би се дошло до одређења, у литератури недовољно обрађеног, израза безбедносна интеграција. Указано је и како чланство у евроатлантским безбедносним интеграцијама утиче на односе и стабилност у региону. Поред тога разматрани су одређени аспекти могућих безбедносних одређења Републике Србије.

Кључне речи: *безбедност, безбедносне интеграције, безбедносно одређење, Република Србија.*

Увод

У савременим међународним односима антагонизми трају са различитим интензитетом у појединим периодима, попримајући често и најдрастичнији облик – оружани сукоб. Међународна безбедност на крају 20. и почетку 21. века претрпела је значајне промене у правцу јачања сарадње у безбедности, а такав приступ нуди веће шансе за мир у будућности. Место, улогу и безбедносно одређење Републике Србије у том процесу одредиће бројни чиниоци, а коначну одлуку о чланству у постојећим војним савезима НАТО-а донеће Народна скупштина или грађани на референдуму.

Безбедносне интеграције

Израз „безбедносне интеграције“ чине две речи са различитим значењем. Ради одређења тог израза неопходно је одредити значење речи „безбедност“ и „интеграција“.

Реч безбедност спада у групу апстрактних, вишезначних речи, чија су основна значења бројни аутори покушали да прецизирају и јасно одреде.

Према *Војној енциклопедији* безбедност се дефинише: а) Као стање које представља заштићеност неког добра, вредности, тековине друштва. У по-

литичко-безбедносном смислу обухвата целокупну заштићеност државе од свих видова спољних и унутрашњих претњи и других штетних делатности и утицаја; б) Као механизам заштите, безбедност има различите облике организационих форми, заснованих и регулисаних уставним и другим законским актима или одлукама политичких власти; в) Као функција, безбедност је нераздвајиви атрибут државе, без обзира на карактер уређења, политички систем и облик власти.¹

Велики *Оксфордски речник* енглеског језика нуди 12 тумачења значења речи безбедност, од којих су четири релевантна за све студије безбедности: а) услови у којима неко, нешто бива заштићено или неизложено опасности, безбедно; б) слобода од сумње; поуздање; осигурање; извесност; сигурност; добро заснована поузданост; в) чврст квалитет сигурности или оданости, стабилност, сталност; г) нешто што обезбеђује или чини безбедним, заштита, чување, одбрана.²

Професор Војин Димитријевић сматра да је безбедност „објективно стање, субјективно осећање или уверење“.³

Према Арнолду Волферсу (*Arnold Wolfers*), безбедност је у објективном погледу одсуство претњи усвојеним вредностима, а у субјективном погледу одсуство страха да ће те вредности бити нападнуте.⁴

Најмање противуречно објашњење безбедности нуди Бери Базан (*Barry Buzan*): „Суштина безбедности је у тежњи ка слободи без претњи. У случају када се безбедност тиче међународног система, у новим околностима, међународна безбедност претходи, представља предуслов за достизање, очување и унапређење националне безбедности. Безбедност је као и мир, делује на принципу спојених судова са окружењем, односно, у међузависности националне безбедности“.⁵

Интеграција (лат. *integratio*) представља процес обједињавања или стање обједињености; *фил.* прелазак из једног растројеног и расутог стања у усредсређено стање.⁶

Према Мекмилановом речнику енглеског језика, интеграција представља процес потпуног укључивања у одређену групу или друштво.⁷

¹ Војна енциклопедија, Војноиздавачки завод, Београд, 1970, стр. 597.

² Оксфордски речник енглеског језика, том IX, Кларендон штампа, Оксфорд, 1933, стр. 370.

³ Димитријевић, В.: *Појам безбедности у међународним односима*, Савез удружења правника Југославије, Београд, 1973, стр. 31.

⁴ Wolfers, A.: „National Security as an Ambiguous Symbol“, *International Politics*, John Hopkins University Press, Baltimore, 1972; Драган Симић: „Наука о безбедности – савремени приступи безбедности“, *Службени лист СРЈ*, Факултет политичких наука, Београд, 2002, стр. 29.

⁵ Buzan, B.: *People, States and Fear*, London, 2001, стр. 208.

⁶ Вујаклија, М.: *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1996, стр. 343.

⁷ *Macmillan English Dictionary*, Oxford, London, 2007, стр. 786.

На основу изнетих чињеница, **израз безбедносне интеграције** може се одредити као савезништво и повезивање између одређених држава у међународној заједници (билатерално, мултилатерално) ради заштите од заједничког спољног непријатеља, као и ради елиминисања страха од међусобног војног угрожавања, које за резултат имају заједничке институције (ауторитет) у тој области.

Облици безбедносних интеграција су: алијанса (савез), безбедносни режим и заједница безбедности (безбедносна заједница).

Карл Дојч, а нешто касније и Џејмс Розенау, утемељили су, у основи, замишљао „безбедносне заједнице“ у идеји и пракси међународне сарадње, која у одређеним, повољним околностима прераста у међународно удруживање. Главни циљ удруживања народа и држава у безбедносне заједнице је, по Дојчу, превазилажење безбедносних дилема и страха да ће једна другу напасти.⁸

Појам евроатлантских интеграција односи се, пре свега, на савезништво северноамеричких и европских држава у оквиру НАТО-а. Евроатлантске интеграције треба разликовати од НАТО програма „Партнерство за мир“ и евроатлантског партнерства које подразумева сарадњу у области безбедности и одбране између НАТО-а и осталих европских држава које нису чланице тог савеза.⁹

Исходиштем евроатлантских безбедносних интеграција може се сматрати Атлантска повеља, којом су председник Сједињених Америчких Држава Френклин Рузвелт и председник владе Уједињеног Краљевства Винстон Черчил, 14. августа 1941. године, објавили заједничка начела државне политике двеју држава ради наде за бољу будућност света.¹⁰

Повељом Уједињених нација, усвојеном 26. јуна 1945, признаје се урођено право на индивидуалну или колективну самоодбрану у случају оружаног напада.¹¹ Имајући у виду да одржање мира, правде, као и обезбеђење заштите људских права и основних слобода, захтева међународну сарадњу кроз ефективније коришћење Уједињених нација, Сенат Сједињених Америчких Држава усвојио је 11. јуна 1948. Резолуцију број 239, познатију као Ванденбергова резолуција. Она је потврдила политику пружања подршке Сједињених Америчких Држава Уједињеним нацијама ради остварења међународног мира и безбедности и одредила циљеве које треба достићи под окриљем Повеље Уједињених нација. Један од циљева је и развој регионалних и осталих колективних аранжмана за индивидуалну и колективну са-

⁸ Наведено према: Симић, Д.: „Наука о безбедности – савремени приступи безбедности“, *Службени лист СРЈ*, Факултет политичких наука, Београд, 2002, стр. 45.

⁹ *Појмовник безбедносне културе*, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2009, стр. 37.

¹⁰ „Declaration of Principles issued by the President of the United States and the Prime Minister of the United Kingdom“ (*The Atlantic Charter*), 1941.

¹¹ Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice. New York, Department of Public Information, United Nations, NY 10017, Charter of the United Nations, Chapter VII – Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches and Peace, and Acts of Aggression, Article 51.

моодбрану, у сагласности са Повељом Уједињених нација и ангажовање Сједињених Америчких Држава.¹² Нешто раније, са друге стране Атлантика, 17. марта 1948. године, Француска, Велика Британија, Белгија, Холандија и Луксембург склопиле су Бриселски споразум, који је у периоду од 50 година требало да осигура колективну одбрану држава чланица и да поспеши њихову економску, социјалну и културну сарадњу.¹³ У околностима наглашене потребе за реализацијом Маршаловог плана, економске обнове и страха од експанзионистичке политике Совјетског Савеза, западноевропске државе и њихови северноамерички савезници операционализовали су идеје Ванденбергове резолуције и „прошириле“ Бриселски споразум тако што су, 4. априла 1949, Вашингтонским споразумом основале Северноатлантску уговорну организацију.¹⁴ Поменути споразум изричито потврђује право на индивидуалну или колективну самоодбрану на основу члана 51. Повеље Уједињених нација.

Дакле, једина евроатлантска безбедносна интеграција настала је Вашингтонским споразумом, под називом Северноатлантска уговорна организација (*North Atlantic Treaty Organization – NATO*). Првом формом европске безбедносне интеграције може се сматрати Споразум о економској, друштвеној и културној сарадњи и колективној самоодбрани (Бриселски споразум).

Одлука о отварању Програма „Партнерство за мир“, усвојена на Самиту НАТО-а у Бриселу 10–11. јануара 1994, као и о проширењу НАТО-а некадашњим „противницима“ из Источне Европе, представља праву прекретницу у политици његовог проширења. Програм „Партнерство за мир“ представља основни оквир проширења и ојачања политичке и војне сарадње широм Европе, увећања стабилности, умањења претњи миру и изградње појачаних односа кроз промовисање духа практичне сарадње и опредељења за демократска начела која су темељ НАТО-а.¹⁵

Уколико државе партнери покажу интересовање да постану државе чланице, Програм „Партнерство за мир“ доприноси изградњи њихових способности које су потребне за обезбеђење доприноса колективној одбрани и новим мисијама НАТО.

НАТО се непрекидно трансформише и прилагођава новонасталим околностима. Евидентан доказ за то је и његов излазак изван евроатлантске зоне безбедносне одговорности. Војна интервенција НАТО-а у СРЈ представља значајну етапу у промени његовог наступа.

¹² U.S. Senate Resolution 239 (The Vandenberg Resolution), 80th Congress, 2nd Session, 11 June 1948.

¹³ Treaty of Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defence (The Brussels Treaty), Brussels, 17 March 1948.

¹⁴ The North Atlantic Treaty, Washington D.C., 4 April 1949.

¹⁵ Partnership for Peace: Invitation Document. Brussels, 10 January 1994.

Основна, пре свега економска интеграција у Европи је Европска унија. Кориени данашње Европске уније датирају од половине прошлог века. Француска, Велика Британија, Италија и државе Бенелукса потписале су, на иницијативу француског министра спољних послова Роберта Шумана, 18. 04. 1951. године, Уговор о Европској заједници за угаљ и челик (ЕЗУЧ). Основни мотиви на којима је потекла ова идеја јесу зближавање западноевропских земаља и сарадња у областима од заједничког интереса ради јачања економије, превазилажења међусобног неповерења и анимозитета, као и јачања способности за заједничку одбрану. Након успостављања ЕЗУЧ уследио је општи тренд западноевропског интеграционог ентузијазма. Дошло је до модификације Бриселског споразума и успостављања Западне европске уније, 23. 10. 1954. године. Затим је, 1957. године, уследило формирање Европске економске заједнице и Европске заједнице за атомску енергију.

Савет министара ЗЕУ усвојио је 19. 6. 1992. године тзв. Петерсбершке задатке (*Petersberg tasks*), који укључују хуманитарне и спасилачке мисије, операције одржавања мира и сл.¹⁶ Одбрана територије остала је првенствено у надлежности НАТО-а. Уградњом Петерсбершких задатака у Споразум из Амстердама (*Amsterdam Treaty*),¹⁷ 1997. године, учињен је покушај, пре свега од Немачке и Француске, да ЕУ има већу улогу у питањима европске безбедности, укључујући и питања одбране, што је наишло на отпор неколико држава, пре свих Велике Британије и Данске.

Сент-Мало споразум (*St Malo agreement*), потписан 1998. године између Француске и Велике Британије, означио је нову фазу ЕУ у политици европске безбедности настојањем да изгради капацитете за самосталнију улогу по питању европске безбедности и већи утицај на мир и безбедност у свету. После неуспеха у успостављању европског идентитета одбране, водеће чланице ЕУ (Француска, Немачка) определиле су се за успостављање европске безбедносне и одбрамбене политике (*European Security and Defence Policy – ESDP*). Закључено је да Европа мора имати на располагању капацитете да може да преузме већу одговорност по питањима безбедности. Институционализација ESDP започела је у јуну 1999. године, избором Хавијера Солане за високог представника ЕУ за Заједничку спољну и безбедносну политику (*Common Foreign Security Policy – CFSP*). Формиран је Политичко-безбедносни комитет (*Political and Security Committee – PSC*), као и Европски војни комитет (*European Military Committee – EMC*), који је

¹⁶ Земље чланице WEU сложиле су се, у хотелу Petersberg близу Бона у Немачкој, да ангажују своје трупе и ресурсе за спектар војних активности под руководством WEU. Petersberg declaration, <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>

¹⁷ Представља допуну Споразума о Европској унији (Treaty on European Union). Ступио је на снагу средином 1999. године, а између осталог регулише: Title V, Article J.1/1 Повећати безбедност ЕУ у свим подручјима; Article J.2 Унија треба да донесе одлуку о општим стратегијама, заједничким акцијама, међусобној сарадњи. The treaty of Amsterdam, <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf>

одговоран за давање препорука и савета PSC-у. Формиран и Европски војни штаб (*European Military Staff*), који даје стручне савете по питању европске безбедности и одбрамбене политике, нарочито у извођењу војних операција управљања кризама. Споразумом је указано да је неопходно изградити капацитете за анализу ситуације, обавештајне изворе и стратегијско планирање. Захтевају се способне снаге за брзо реаговање, а као неопходна подршка конкурентна одбрамбена индустрија и технологија.¹⁸

У децембру 1999. године, на Самиту у Хелсинкију, донета је одлука да се формирају Европске снаге за брзо реаговање (*European Rapid Response Force*), састављене од националних контингената, које ће бројити између 50.000 и 60.000 војника, које морају бити способне да се разместе у року од 60 дана и да буду ангажоване најмање годину дана, као и потпуно способне да испуне Петерсбершке задатке.¹⁹

Између две западне интеграције (НАТО, ЕУ) развијају се односи блиске сарадње и поверења, који су понекад оптерећени преклапањем области утицаја. Због тога је између њих успостављен врло прецизан споразум о сарадњи по питањима безбедности и одбране. Основу њиховог односа регулише Берлин плус споразум (*Berlin Plus Agreement*), који је базиран на закључцима Самита НАТО у Вашингтону, 1999. године. Сет споразума између НАТО и ЕУ потписан је 16. 12. 2002. године, као што је размена поверљивих информација, коришћење НАТО ресурса за операције ЕУ и др. Константовано је да ће НАТО и ЕУ заједнички радити на превенцији и решавању криза и оружаних конфликта у Европи и шире.²⁰

Самит у Ници (*Nice Summit*),²¹ 26. 02. 2001. године, тј. Споразум о ЕУ усвојен на том самиту, потврдио је успостављање Европске безбедносне и одбрамбене политике. Настављене су консултације између ЕУ и НАТО, а посебно са Турском која је чланица НАТО, али не и ЕУ. У децембру 2002. године усвојен је нови оквир сарадње ЕУ–НАТО у управљању кризама. Споразумом је потврђена нова улога ЕУ по питању безбедности, тј. регулисано је, између осталог, да ЕУ не дуплира капацитете НАТО-а, већ да буде комплементарна. Британија, Француска и Немачка сложиле су се, у септембру 2003. године, да ЕУ мора имати на располагању систем оперативног планирања употребе снага и исте године прогласила је пуну оперативну способност (*full operation capability*).

У децембру 2003. године лидери ЕУ усвојили су прву Европску стратегију безбедности (*European Security Strategy – ESS*), дефинишући ЕУ као глобалног актера спремног да дели одговорност за глобалну безбедност, тежећи

¹⁸ Saint-Malo Declaration, www.atlanticcommunity.org/Saint-Malo%20Declaration%20Text.html

¹⁹ Millennium Declaration, http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm

²⁰ Berlin Plus Agreement, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/berlin-plus_berlinplus_en.pdf

²¹ Treaty of Nice, http://www.europarl.europa.eu/summits/nice1_en.htm

безбедној Европи. Европском стратегијом безбедности проширена је зона безбедносног интересовања ЕУ и укључен не само Балкан, већ и Медитеран, Украјина и Молдавија. Закључено је да је глобализација претње направила комплекснијим и опаснијим. Констатовано је да су витални системи друштва, као што су информациони системи и извори енергије, постали рањивији, те да морају бити способнији, јединственији и активнији у њиховој заштити. Као главни изазови и кључне претње наведени су: а) ширење оружја за масовно уништавање; б) тероризам и организовани криминал; в) безбедност cyber простора; г) енергетска безбедност и д) климатске промене. Европска стратегија безбедности наглашава и одговор на претње од тероризма и ширење оружја за масовно уништавање различитим средствима која не искључују употребу војне силе. У том документу описују се претње ЕУ, дефинишу стратегијски циљеви, процењују политичке импликације тих циљева за Европу.²²

Дугогодишња сарадња у ЕУ смањује историјске страхове између појединих држава, а чланице заједнице посматрају чланство као неопходан услов за постизање економских и политичких циљева. Све источноевропске земље безрезервно настоје да имају блискије економске везе са ЕУ.²³

Постоје и критичари концепта јединствене Европе и ширења ЕУ, тврдећи да она институционализује „мултидимензионалну асиметрију“ између моћних земаља чланица и нових чланица интеграције.²⁴

Неки научници (Ulrike Guérot, Christina Tuschhoff) сматрају да ближа политичка интеграција неће још дуго бити могућа или ће се у будућности чак показати да се садашњи ниво интегрисаности неће моћи одржати.²⁵

Неспособност ЕУ да самостално управља кризама на Балкану и чињеница да су оружани сукоби на Балкану прекинати интервенцијом НАТО-а 1999. године, показали су да ЕУ треба да изграђује јединствен и знатно снажнији систем безбедности и одбране. И поред такве потребе, очигледно је да сарадња ЕУ и НАТО нема алтернативу и да ће европска безбедност и даље зависити од укључености САД.

Унија све више узима учешће у мировним операцијама у Европи и Африци. Успешно је реализовала неколико мировних операција, у Европи (Балкан) и у Африци (Демократска Република Конго).²⁶ Прва војна операција ЕУ била је мисија Конкордија (*Concordia*) у Македонији, која је отпочела 31. марта

²² European security strategy, http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_terrorism/r00004_en.htm

²³ Са изузетком Румуније и Бугарске, у свим осталим земљама годишња стопа раста је у интервалу 2–5%. Fort, B., Webber, D.: *Regional integration in East Asia and Europe – Convergence or Divergence*, Routledge, London, 2006, стр. 177–178.

²⁴ Fort, B., Webber, D.: *ucto*, стр. 8.

²⁵ Наведено према: Fort, B., Webber, D.: *ucto*, стр. 11.

²⁶ Fort, B., Webber, D.: *ucto*, стр. 239.

2003. године заменивши НАТО мисију *Operation Allied Harmony*. Затим је уследила *EUFOR Althea* у БиХ, па *EULEX* на Косову и Метохији, која је покренута као цивилна мисија у оквиру Европске спољне и безбедносне политике.

ЕУ настоји да даље развија институционални оквир за Заједничку спољну и безбедносну политику, што је евидентно кроз документа као што је предлог Устава ЕУ. Може се закључити да основу европске безбедносне архитектуре чини НАТО. Међутим, неспорно је да ЕУ кроз ESDP изграђује безбедносне способности које је већ сада сврставају, уз НАТО, у незаобилазан субјект европске безбедности.

Утицај чланства у евроатлантским безбедносним интеграцијама на односе и стабилност у региону

На простору југоисточне Европе протеклих година покренуто је више регионалних политичких, војнобезбедносних и економских иницијатива. Нарочито после 1999. године настале су иницијативе које се заснивају на дугорочном приступу и намери свеобухватне (економске, политичке и безбедносне) реконструкције региона. Начелни циљ свих регионалних иницијатива и програма (SEECР,²⁷ SPSEE,²⁸ SEEI,²⁹ SEDM,³⁰ SAP³¹) у региону јесте развој мултилатералне сарадње, као основе за економски прогрес, политичку и економску стабилизацију и продубљивање добросуседских односа.³²

²⁷ Процес сарадње у Југоисточној Европи (South-East European Cooperation Process – SEECР) јесте регионална иницијатива земаља југоисточне Европе, формирана 1996. године на иницијативу Бугарске (чланице: Бугарска, Албанија, БиХ, Грчка, Македонија, Румунија, Србија, Турска, Хрватска, Молдавија), са циљем унапређења стабилности у области безбедности, економије, борбе против тероризма и организованог криминала и других за регион важних питања.

²⁸ Пакт за стабилност југоисточне Европе (Stability Pact for Southeastern Europe – SPSEE) настао је одлуком ЕУ и Групе 8, у Келну 1999. године, ради смиривања ситуације у региону, изградње демократије и покретања бројних реформи. У оквиру SPSEE отворена су два регионална центра: Центар за контролу малог и лаког наоружања (South Eastern Europe Small Arms Control – SEESAC) у Београду и Регионални центар за помоћ у контроли наоружања (Regional Arms Control Verification and Implementation Assistance Center – RACVIAC) у Загребу.

²⁹ На самиту НАТО-а у Вашингтону, 1999. године, покренут је низ регионалних програма, иницијатива и пројеката (NATOs South East Europe Initiative – SEEI) који доприносе реформи сектора безбедности. SEEI представља наставак сарадње НАТО са земљама региона, који ова организација развија кроз Програм „Партнерство за мир“.

³⁰ Сарадња на нивоу министара одбране ЈИЕ (Southeastern Europe Defence Ministerial – SEDM) покренута је на састанку министара одбране у Тирани, марта 1996. године, са циљем да се учврсти сарадња земаља југоисточне Европе, Италије и САД на плану одбране.

³¹ Процес стабилизације и придруживања (Stabilization and Association Process – SAP) јесте програм ЕУ, започет у мају 1999. године, ради интеграције земаља југоисточне Европе у своје чланство, испуњавањем одређених услова.

³² Лунић, Н.: „Република Србија и регионалне безбедносне интеграције“, *Војно дело*, 4/2007, Војноиздавачки завод, Београд, 2007, стр. 40–41.

Регионална интеграција је предуслов евроатлантских интеграција. Регионалне иницијативе нису алтернатива уласку земаља региона у НАТО и ЕУ, већ комплементаран процес. Све иницијативе и програми усмерени су ка миру, стабилности, безбедности и економском развоју региона. Међутим, стабилизацијом региона, одређене регионалне организације губе на значају, услед чега долази до смањења интересовања донатора, као и самих држава региона.

Геополитичка карта Европе драстично је промењена уласком држава средње, источне и југоисточне Европе у НАТО, чиме је остварена потпуна или делимична доминација НАТО-а на скоро свим кључним геостратегијским правцима на евроатлантском простору. Примањем нових чланица (Литванија, Летонија, Естонија, Словачка, Румунија, Бугарска, Словенија, Хрватска, Албанија), НАТО је скоро потпуно овладао стратегијски веома важним европским простором.³³

Уласком у НАТО, ПЗМ или ЕУ земље региона показују своје опредељење и спремност да буду део заједнице. Процес успоравају многа нерешена питања. Уласком свих земаља у НАТО, односно ЕУ, додатно би се побољшала стабилност региона.

Чланство или неутралност у евроатлантским интеграцијама као безбедносна опредељења Републике Србије

Безбедносно опредељење Републике Србије јесте питање које захтева озбиљно, мултидисциплинарно проучавање и сагледавање позитивних и негативних аспеката тог процеса. Стога ће у даљем тексту бити разматрани само одређени погледи аутора по питању неутралности, односно чланства у НАТО, који не прејудуцирају коначно опредељење.

Неутралност

Народна скупштина Републике Србије донела је Резолуцију о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка, где се у тачки 6. прецизира да „Народна скупштина Републике Србије доноси одлуку о проглашавању војне неутралности Републике Србије у односу на постојеће војне савезе до евентуалног расписивања референдума на којем би се донела коначна одлука о том питању“.³⁴

³³ Јанковић, Д.: „Евроатлантске интеграције као могуће безбедносно опредељење Републике Србије“, *Војно дело*, 4/2007, Војноиздавачки завод, Београд, 2007, стр. 26–27.

³⁴ Резолуција Народне скупштине Републике Србије о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 125/2007 од 26. 12. 2007.

Поред Србије, седам земаља европског континента прогласило је војну неутралност: Аустрија, Шведска, Швајцарска, Ирска, Финска, Лихтенштајн, Молдавија, као и три неевропске земље: Костарика, Камбоџа и Туркменистан.

Геостратегијски положај мале земље један је од кључних фактора њеног безбедносног опредељења. Питање је да ли се земља може одредити за неутралност уколико суседи имају аспирације ка њеној територији или уколико се у њој укрштају или сукобљавају интереси центара моћи. Уколико се држава налази у нестабилном региону, са сложеним историјским наслеђем, нарочито у области друштвено-политичких питања, тешко је одредити се за потпуну безбедносну неутралност јер би то од земаља у окружењу могло бити протумачено као знак слабости.³⁵

Опредељење за неутралност подразумева стабилну унутрашњу безбедносну ситуацију, а тиме је и гарант за успешно супротстављање претњама.

Неутралност захтева значајна финансијска средства и већа издвајања за одбрану, што је ипак нереално имајући у виду економску ситуацију у Републици Србији, као и утицај светске финансијске кризе.

Геостратегијско окружење Србије је значајно промењено, а на основу исказаних опредељења може се очекивати да у ближој будућности будемо потпуно окружени земљама чланицама НАТО-а. Свакако не треба занемарити ни чињеницу да је НАТО већ непосредно присутан на територији Косова и Метохије.

Чланство

За овакву опцију углавном се опредељују мале земље, чија је способност да се успешно бране властитим снагама веома мала. Иницијатор може да буде било која страна, при чему је евидентно да мала земља нема потпуно исту улогу као водеће земље безбедносне интеграције. Иако је свесна да губи део суверенитета, земља се опредељује за ту опцију ради очувања националних вредности.

Само активним учешћем може се успешно изборити са безбедносним изазовима, ризицима и претњама, који се непрестано трансформишу, тј. све више постају унутрашњи (криминал, трговина дрогом, тероризам...). У економском смислу то је на почетку скуп, али у дужем периоду вишеструко исплативо. Као најцелисходније решење намеће се приступање колективним системима безбедности.³⁶

Чланством у НАТО Србија би преузела нове обавезе, морала би да уложи значајна средства у реформе и прилагоди систем националне безбедности, што све не представља трошкове већ инвестиције у стабилан систем безбедности.

³⁵ Јанковић, Д.: *Исто*, стр. 16–17.

³⁶ *Исто*, стр. 24.

У случају конфликта, простор Србије имао би различиту улогу, у зависности од природе конфликта.

Потписивањем Оквирног документа, 14. 12. 2006. године у Бриселу, Србија је званично постала чланица програма ПзМ. Да ли ће Србија постати чланица НАТО-а зависи од воље грађана или њихових овлашћених представника, али и од позива Северноатлантског савеза. Иако се званично износи став појединих званичника да улазак Србије у ЕУ није условљен чланством у НАТО, сагледавајући искуства земаља бившег Варшавског пакта или СФРЈ тешко је у то поверовати. Чланство Републике Србије у НАТО неизвесно је јер до сада по том питању није постигнут консензус политичких субјеката и не постоји подршка јавног мњења. Поред тога, ни у самом НАТО-у нису у потпуности дефинисани правци његовог даљег проширења.

Чланством би се постигла боља међународна сарадња и координација у одговору на безбедносне претње. Створили би се бољи политички услови за привлачење страних инвестиција, што би допринело бржем економском расту. Дугорочно гледано, смањила би се средства за одбрану, а повећао степен безбедности земље.

Србија је и пре уласка у ПзМ имала сарадњу са Алијансом. Чланство у НАТО није услов за чланство у ЕУ, већ је нужно да се испуне услови, тј. критеријуми из Копенхагена, али и још неки други услови, као што је сарадња са Хашким трибуналом. Чланство у НАТО може помоћи и убрзати улазак у ЕУ (велики број чланица ЕУ би већ пре тога одлучио да постанемо чланица НАТО-а), чиме би се постигла боља интеграција у евроатлантску заједницу. Као активан партнер имала би могућност одлучивања о битним питањима, а постигао би се и већи степен гаранција безбедности, које би пружио НАТО. Развијање билатералних и мултилатералних односа са земљама чланицама НАТО и ЕУ такође је веома значајно.

Закључак

Безбедност у 21. веку треба промишљати на другачији начин. Уместо државе, појединац је централна јединица анализе, тј. све више треба посматрати појединачну и глобалну безбедност, а не државну. Безбедност постаје мултидимензионална (војна, економска, енергетска, сајбер, еколошка итд.), заједничка (нико не сме да гради безбедност на штету других) и кооперативна (нпр. сарадња НАТО – ЕУ).

Тренутна сарадња Републике Србије и НАТО усмерена је на Програм „Партнерство за мир“, а ангажовање може бити усмерено на проширење и ојачање политичке и војне сарадње са државама партнерима и чланицама.

Поред чланства и ангажовања у Програму „Партнерство за мир“, главни спољнополитички циљ Републике Србије јесте закључење Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом. Узимајући у обзир

правце развоја партнерства између НАТО и Европске уније, може се рећи да се изградњом политичких и војних способности Републике Србије за пружање доприноса колективној одбрани и новим мисијама НАТО стварају и повољни услови за њено чланство и у Европској унији.

Литература

1. Buzan, B.: *People, States and Fear*, London, 2001.
2. Berlin Plus Agreement,
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/berlinplus/_berlinplus_en.pdf
3. Fort, B., Webber, D.: *Regional integration in East Asia and Europe – Convergence or Divergence*, Routledge, London, 2006.
4. Димитријевић, В.: *Појам безбедности у међународним односима*, Савез удружења правника Југославије, Београд, 1973.
5. *Војна енциклопедија*, Војноиздавачки завод, Београд, 1970.
6. Јанковић, Д.: „Евроатлантске интеграције као могуће безбедносно опредељење Републике Србије“, *Војно дело*, 4/2007, Војноиздавачки завод, Београд, 2007.
7. „Declaration of Principles issued by the President of the United States and the Prime Minister of the United Kingdom“ (*The Atlantic Charter*), 1941.
8. Симић, Драган.: „Наука о безбедности – савремени приступи безбедности“, *Службени лист СРЈ*, Факултет политичких наука, Београд, 2002.
9. *European security strategy*,
http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_terrorism/r00004_en.htm
10. *Macmillan English Dictionary*, Oxford, London, 2007.
11. Вујаклија, Милан.: *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1996.
12. *Millennium Declaration*,
http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm
13. Лунић, Н.: „Република Србија и регионалне безбедносне интеграције“, *Војно дело*, 4/2007, Војноиздавачки завод, Београд, 2007.
14. *Partnership for Peace: Invitation Document*. Brussels, 10 January 1994.
15. *Petersberg declaration*, <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>
16. *Појмовник безбедносне културе*, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2009.
17. „Резолуција Народне скупштине Републике Србије о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије“, *Службени гласник РС*, бр. 125/2007, од 26. 12. 2007.

18. *Saint-Malo Declaration*, www.atlanticcommunity.org/Saint-Malo%20Declaration%20Text.html

19. *Treaty of Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defence* (The Brussels Treaty), Brussels, 17 March 1948.

20. *Treaty of Nice*, http://www.europarl.europa.eu/summits/nice1_en.htm

21. *The North Atlantic Treaty*, Washington D.C., 4 April 1949.

22. *The treaty of Amsterdam*,
<http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf>

23. *U.S. Senate Resolution 239* (The Vandenberg Resolution), 80th Congress, 2nd Session, 11 June 1948.

24. *Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice*. New York, Department of Public Information, United Nations, NY 10017, Charter of the United Nations, Chapter VII – Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches and Peace, and Acts of Agression.